

## ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 82–14 (821.134.2)

М. Величко, канд. філол. наук, доц.,  
v.mariya.p2016@gmail.comО. Братель, канд. філол. наук, доц.  
olena\_bratel@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

**РОЛЬ АНДАЛУЗЬКОЇ ПОЕЗІЇ У ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ  
ЛІРИКИ ПРОВАНСАЛЬСЬКИХ ТРУБАДУРІВ**

*Проведено оглядовий аналіз тези про арабське походження західноєвропейської лицарської лірики. Порушено питання безпосередньої взаємодії європейської та арабської літературних традицій, зокрема ймовірного впливу арабо-іспанської строфіки на лірику провансальських трубадурів як представників літературної школи, звідки бере свій початок традиція новоєвропейської лірики. Продемонстровано результати контактування середньовічних арабської та європейської літератур на прикладі впливу андалузської поезії на іспанську й провансальську. З'ясовано, що безсумнівним для науковців є факт багатомовності андалузського суспільства, у якому паралельно функціонували романські говірки і класична арабська мова. У європейських розвідках, особливо в працях науковців, присвячених національним мовам, дослідження питання зводиться до шляхів творення поезії середньовічним варіантом майбутніх європейських мов, а не латиною. Андалузські поети з легкістю могли передати мотиви й тематику, притаманні арабській класичній літературі, за допомогою романської мови, а до арабської мови зверталися для вираження елементів народної романської лірики. Аналіз досліджень і публікацій показав, що питання історико-географічного становлення та розвитку арабо-іспанської поезії в період Середньовіччя розглядали арабські та європейські вчені минулих століть, а також сучасні літературознавці. Останні дослідження арабо-іспанської середньовічної строфіки не заперечують існування взаємодії між європейською і арабською лірикою, проте досі не визначено залишається роль цієї взаємодії в масштабі історії світової літератури. Лірика трубадурів XI–XIV ст. була унікальним синтезом багатьох літературних елементів церковної поезії, фольклору, а також арабських впливів. Вона виявилася вирішальним чинником в історії становлення італійської, іспанської, англійської, португальської, німецької літератур.*

**Ключові слова:** провансальські трубадури, арабо-іспанська поезія, строфічна поезія, андалузська строфіка.

У будь-якому історичному огляді іспанської поезії зазвичай порушується питання неоднозначності її походження. Якщо іспанську поезію розуміють як поезію Іспанії, що бере свій початок із часів римської Іспанії, не береться до уваги факт наявності певних творів ще за часів Пізнього Палеоліту, підтверджений знахідками печерного мистецтва на півночі Піренейського півострова [Walters, 2002, р. 1]. Водночас перші зафіксовані поетичні твори, написані іберо-романською мовою, також викликають дискусії, оскільки створені іспано-арабською мовою поетичні фрагменти середини XII ст., безперечно, є одними з найбільш важливих творів у розвитку середньовічної літератури [Walters, 2002].

Білінгвізм на території Андалузії міг слугувати запорукою впливу арабо-іспанської поезії на творчість провансальських трубадурів. Оскільки питання залишається дискусійним, а низку збігів у творах провансальських і андалузських авторів можна пояснити явищем історико-типологічних аналогій, то не можна залишити поза увагою студії, які надають досить вагомі аргументи на користь арабо-іспанської середньовічної лірики як рушійного чинника розвитку не лише провансальського, але й європейського поетичного канону.

Поезія трубадурів склалася наприкінці XI ст. на півдні теперішньої Франції, у Провансі. XII і XIII ст. – епоха її розквіту. До того часу література, письмова словесність західноєвропейських народів була латиномовною; паралельно з нею жила й розвивалася народна неписемна словесність, представлена мовами, які через століття оформилися в сучасні європейські мови. Вперше народною мовою ліричні твори звучали саме у трубадурів. Завдяки останнім народна мова стає на один щабель у літературному і культурному розумінні з латиною, а отже, в історії європейської літератури почалася нова епоха. В ширшому контексті середньовічної європейської літератури вчені порівняно нещодавно почали вивчати місцеві говірки, аналізувати їхні відмінні від класичних мов риси, культурну значущість створених цими говірками творів.

Аналіз досліджень і публікацій показав, що питання історико-географічного становлення та розвитку арабо-

іспанської поезії в період Середньовіччя розглядали арабські та європейські вчені минулих століть, а також сучасні літературознавці. Значний внесок у вивчення нових віршованих форм та їхніх особливостей здійснення іспанський вчений Е. Гарсія Гомес. Становлення й розвиток арабо-іспанської поезії вивчали такі вчені, як І. Фільштинський, І. Крачковський, Б. Шидфар, Р. Дозі. Основні ідеї зазначених авторів послугували відправною точкою для нашої розвідки.

Дослідження іспано-арабської строфіки крізь призму творчості провансальських трубадурів з'являються в різний час у Сполучених Штатах Америки, Німеччині, Іспанії, Франції, Великій Британії та Італії. Це зумовлено, передусім, вагомим значенням творчості середньовічних мандрівних поетів у світовій літературі. Зацікавленість провансальськими студіями найбільшого розквіту набула саме в Італії згідно з традицією, яка бере свій початок з часів Данте Аліґ'єрі. У Франції ця тема не така актуальна, однак пошуки відповідей на питання взаємовпливу арабської і європейської поетик не припиняються ще й досі. Саме тому, зосереджуючись на особливостях арабо-іспанської середньовічної поезії як унікального поєднання традиційного канону та індивідуального авторського начала, ми маємо на меті вивчити точки перетину класичної арабської лірики та романської поетичної творчості і тим самим визначити ймовірність рецепції характерних рис іспанської строфіки лірикою провансальських трубадурів. Серед основних завдань – огляд праць сучасних європейських науковців щодо питання генези лірики провансальських трубадурів та визначення ролі андалузської поезії у процесі її становлення та розвитку.

Сам факт взаємовпливу не викликає сумніву, проте залишається дискусійною роль андалузської строфіки у процесі становлення й розвитку лірики провансальських трубадурів, якій завдячує низка європейських поетологічних систем, зокрема з лірики провансальських трубадурів бере свій початок французька, італійська, португальська літературні традиції.

Через Андалузю до середньовічної Європи потрапили арабо-мусульманські середньосхідні культурні

традиції, повернулося засвоєне та збережене надбання античності, що сприяло розвитку європейської наукової думки і створило передумови для початку епохи Відродження. Виникнення лірики трубадурів також на півдні Франції, у Провансі, зумовлене незалежністю торгових міст цього регіону від феодално-державного тиску та можливістю підтримувати економічні зв'язки з країнами Близького Сходу та Європи. Етнічний склад, який був досить строкатим з огляду на терпимість до різних національностей і релігійних конфесій, безпосередньо сприяв створенню унікального літературного синтезу. Геополітичні та економічні чинники стали запорукою поширення на теренах Провансу культурних, зокрема літературних, традицій інших народів [Nykl, 1946; Wesserstein, 1992].

Аналізуючи те значення, яке мала перекладацька діяльність у процесі впровадження арабо-мусульманської культури в Іспанії, варто зазначити, що саме завдяки перекладам Європа познайомилася з арабським працями з математики, астрономії, медицини. Що стосується ідейного наповнення літературних творів, то концепт піднесеного, платонічного кохання, опис якого зустрічається ще в поезії узритських ліриків, задовго до появи та формування італійського *dolce stil nuova* ("нового витонченого стилю"), відіграв неабияку роль у розвитку лірики європейської.

Е. Вале аналізує спадщину трубадурів в італійській літературі та торкається питання її поширення через мандрівних поетів і менестрелів, зазначаючи, що хоча з 2600 творів, що дійшли до наших часів, приблизно 400 пісень увійшли в історію італійської літератури, Іспанію, так само як і Італію, трубадури вважали другою батьківщиною [Valet, 2008, p. 119].

Метрика поетичної спадщини трубадурів ґрунтується на певній послідовності кількості складів у кожному рядку та чергуванні наголосів, що дає змогу визначити тип метричної системи як силаботонічної, на зразок італійської. Зовсім не випадковим видається той факт, що трубадури використовували дві-три рими впродовж усього твору. Подібна тенденція вказує на арабську класичну традицію з її тяжінням до моноримичності. Кількість строфічних форм провансальської лірики перевищує тисячу, і на її народне, фольклорне коріння вказує наявність рефрену (нагадує структурний компонент *мувашиша* – *харджу*).

Провансальські трубадури, використовуючи весь арсенал художніх засобів, прагнули урізноманітнити метричні і строфічні поетичні форми, серед яких найпоширенішими можна визначити такі (див. [Michaud, 1953]):

- *кансона* – вірш любовного змісту;
- *альба*, кожна строфа якої завершується словом "альба";
- *тенсона* – форма поетичного діалогу двох поетів;
- *пасторела*, основною темою якої є зустріч пастушки й лицаря;
- *сирвента* – строфічна форма, зосереджена на суспільно-політичній проблематиці;
- *плачі* – твори жалобного змісту (збігаються із суто класичними арабськими *risa*).

Французький дослідник Ж. Гуіран у статті "Трубадури, з Провансу до Європи" [Fidalgo, 2008] називає мандрівних поетів "непізнаними поетичними об'єктами", оскільки є багато запитань щодо їхньої творчості, на які сучасна літературознавча наука не може дати відповіді, наприклад: які фольклорні форми стали основою для зародження цієї творчості, чи вплинула на неї арабська літературна традиція внаслідок тривалих контактів із мешканцями Піренейського півострова і хрестових походів на Схід, як пояснити наявність елементів строфіки у

творах трубадурів, яке відношення вони мають до "Декамерону" Боккаччо і чому взагалі відмовляються відходити в історію [Fidalgo, 2008, p. 37].

Водночас контакти між арабською і романською культурами не підлягають сумнівам. Є припущення, що на слово "trobar" вплинула арабська традиція через тривалі контакти арабів з іспанцями або ж завдяки хрестовим походам на Схід. Безперечно, численними і тривалими були контакти між арабською та романською культурами, і відомо, що Гійом Аквітанський привіз серед інших рабів оповідачів і співців. У такий спосіб з'явилася можливість виявити аналогії між арабським *заджалем* і деякими строфічними формами, які використовували трубадури, у тому числі й Маркабрюн [Fidalgo, 2008, p. 39]. Ж. Гуіран посилається на погляди іншої дослідниці – Л. Лазеріні, яка звертає увагу на те, що поет Ібн Кузман, сучасник Гійома, розмістив у *заджалі* фрагмент романського вірша, який схожий на рефрен альби, тому можна зробити висновок, що монахи Ключі вже співали рефрен такого типу за століття до того [Fidalgo, 2008, p. 79].

Ж. Гуіран ретельно аналізує мову, яку використовували трубадури для написання своїх творів. Спираючись на його думку, однозначно можна стверджувати, що мандрівні співці писали народною мовою, оскільки майже не використовували латину. Проте мова трубадурів, поза сумнівом, належала до високого стилю, а їхня поезія була водночас куртуазною і філософською. Як і будь-які автори, що обирали саме народну говірку, трубадури писали романською. Ж. Гуіран зазначає, що в той час розрізняли мову "oil" і мову "oc", якою розмовляли Hispani і яку з часом назвуть провансальською, а італійські вчені поділяли мову на "provanzale" (середньовічна) та "occitano" (сучасна). Французькому вченому термін "провансальська мова" видається досить інформативним, оскільки він дозволяє розрізнати основну мову та окремі діалекти [Fidalgo, 2008, p. 78].

М. Леон Гомес своє дослідження "Провансальські шансоньє" ("Les chansonniers provencaux") присвятила вивченню геополітичних і соціально-економічних передумов виникнення осередків провансальської поезії [Leon Gomes, 2008]. Дослідниця зазначає, що під час створення нових дворів естетичний смак прищеплювався придворній молоді за допомогою спеціального навчання, тому тогочасну освіту можна вважати ефективним ідеологічним інструментом [Leon Gomes, 2008, p. 35]. Основною характеристикою провансальської текстової традиції у Каталонії можна вважати її майже автоматичне злиття з лірикою автохтонного походження, оскільки Каталонія, хоча й меншою мірою, ніж Італія, також відігравала важливу роль у поширенні поезії трубадурів із XIII ст. [Leon Gomes, 2008, p. 37].

На вивченні стилів і жанрів провансальської літературної традиції у більш широкому й загальному аспекті середньовічної ліричної поезії зосереджена стаття П. Бека "La cansón" [Bec, 2008, p. 81]. Найпершим елементом характеристики цієї поезії є її тенденція до модернізації у більш-менш сталих кодифікованих жанрах, і це відповідно до досить чіткої дихотомії (з очевидною можливістю інтерференції) ділить її на два великі регістри: "високий", куртуазний, який ще має назву "аристократичний", і "низький" регістр, або "популярний", який вважався менш престижним і з цієї причини не так добре зафіксований у рукописах. Регістр "popularisant" ("популярний", "пропагандистський"): *alba*, *pastore*, *balada* – тяжіє до інтерстрофічного рефрену, "заджальній" строфіці. Йому притаманні музичність, ліризм дії та ситуації, вживання ономатопей. За жанровою специфікою переважають п'єси з типовими персонажами. Лексика, тематика, ліричність

досить усталені. Стиль часто анонімний, фольклорний. Регістр "аристократичний": *canson*, *sirventes*, *tenson* – відсутність інтерстрофічного рефрену, оспівування витонченого кохання, етичні і філософські роздуми, вишуканий стиль віршування, "чистий" ліризм, незалежність від ситуативного контексту, абсолютний суб'єктивізм, самотність і лірична печаль (кохана жінка, ім'я якої інколи навіть наводиться в тексті, майже завжди недосяжна і перебуває в ліричній, чуттєвій ірреальності). Ідеться про твори відомих широкому загалу авторів на противагу фольклорному характеру "низького" регістру.

Окреслюючи території, на яких розвивалася культура трубадурів, і де вона трансформувалася в модель куртуазної лірики, М. Кабре у дослідженні "*Mecenes et Troubadours dans la couronne d'Aragon*" ("Меценати і трубадури на теренах королівства Арагон") визначає графство Каталонії, королівство Арагон і королівство Валенсії як ареали найтривалішого й найміцнішого укорінення провансальських традицій. Король Альфонс був великим меценатом трубадурів у Каталонії. Гасконські трубадури згадують також у своїх творах Барселону XV ст. [Cabre, 2008, p. 129]

Е. Фідальго, автор статті "*Troubadours et troubadores, les premiers contacts*", під різними кутами зору розглядає проблему датування і способів здійснення перших контактів трубадурів провансальської поетичної школи з іншими поетичними традиціями на прикладі основних класичних праць, які вивчають це питання. Зокрема А. Жанрой, який досліджував Кастилію XII–XIII ст., дійшов висновку, що перші провансальські пісні на іспанській землі були піснями хрестових походів і призначалися для навернення місцевих жителів у християнську віру [Fidalgo, 2008, p. 139]. Шлях, яким поетика провансальських трубадурів потрапила до іспанських дворів, Е. Фідальго визначає через такі історичні події: "У Кастилію були запрошені лицарі з півдня Франції. Кастильський король запросив їх для допомоги в боротьбі з арабами, які окупували більшу частину півострова, а лицарі привезли із собою трубадурів і жонглерів для того, щоб ті їх розважали в походах" [Fidalgo, 2008, p. 145].

Технічне зіставлення явищ і виявлення подібності окремих елементів арабо-іспанської строфічної поезії та провансальської лірики спотворює істинне розуміння аспектів їхньої взаємодії і взаємовпливу. Причиною такої подібності можуть бути не тісні контакти двох літератур, а загальна тенденція суспільного і культурного розвитку народів. Таке трактування гіпотези виявляє лише історикотипологічні збіги, які можна простежити в літературах певної епохи під час формування незалежних поетологічних систем. Кожна художня система водночас має свою траєкторію розвитку, а зовнішні впливи аналогічних чинників соціального й культурного життя лише стимулювали чіткі виокремлення її складових. Окремі аргументовані докази контактів між арабо-іспанською і провансальською художніми системами увиразнюють важливість процесів тво-

рення самобутньої літературної традиції, вплив якої поширився далеко за межі ареалу її зародження і позначився на літературному процесі всієї Європи.

Отже, питання походження, розвитку і впливу арабо-іспанської поезії на лірику європейських країн розглядається в межах різних національних шкіл. Попри активну наукову роботу та появу сучасних теорій взаємовпливу андалузської та провансальської поезії надалі триває постійний пошук фактів впливу арабо-іспанської строфічної поезії на розвиток літератур європейського Середньовіччя.

Саме на початку XXI ст., коли в літературознавчій науці формується нове розуміння середньовічних літератур крізь призму методів компаративістики, культурології, теорії рецепції, з'являються нові підходи до провансальської лірики як окремого типу художньої свідомості, що зазнала безпосереднього впливу арабської класичної поезії. На підтвердження цього факту виступає спільність тем і шляхів їх розкриття у двох зазначених літературних традиціях. Проводячи паралелі між строфічною лірикою Іспанії та поезією провансальських трубадурів, яка виникла хронологічно пізніше, можна простежити спільні тематичні й зображальні прийоми (римування, стилістичні фігури) у любовній ліриці, які можуть слугувати опосередкованим доказом контактів та взаємовпливів двох самобутніх літератур.

#### Список використаних джерел

1. Bec P. La Chanson. *Europe* : Revue litteraire mensuelle. Juin – Juillet 2008. P. 76–87.
2. Cabre M. Mecenes et Troubadours dans la Couronne D'Aragon. *Europe* : Revue litteraire mensuelle. Juin – Juillet 2008. P. 126–136.
3. Fidalgo E. Troubadours et Troubadores. Les Premiers Contacts. *Europe* : Revue litteraire mensuelle. Juin – Juillet 2008. P. 137–149.
4. Leon Gomes M. Les chansonniers provencaux. *Europe* : Revue litteraire mensuelle. Juin – Juillet 2008. P. 31–44.
5. Michaud G. La genèse de l'œuvre littéraire: Gide et Mallarmé. *Cahiers de l'Association internationale des études françaises*. 1953. No. 3-5. P. 239–251. DOI : <https://doi.org/10.3406/caief.1953.2037>.
6. Nykl A. R. Hispano-Arabic poetry and its Relations with the Old Provençal Troubadours. Baltimore, 1946.
7. Valet E. Les Troubadours et d'Italie. *Europe* : Revue litteraire mensuelle. Juin – Juillet 2008. P. 115–124.
8. Walters D. G. The Cambridge Introduction to Spanish Poetry. Cambridge : Cambridge University Press, 2002.
9. Wessersstein D. J. Jews, Christians and Muslims in Medieval Spain. *Jew Studies*. 1992. Vol. 43, no. 2. P. 172–186.

#### References

- Bec, P., 2008. La Chanson. *Europe*, Juin – Juillet, pp. 76–87.
- Cabre, M., 2008. Mecenes et Troubadours dans la Couronne D'Aragon. *Europe*, Juin – Juillet, pp. 126–136.
- Fidalgo, E. 2008. Troubadours et Troubadores. Les Premiers Contacts. *Europe*, Juin – Juillet, pp. 137–149.
- Leon Gomes, M., 2008. Les chansonniers provencaux. *Europe*, Juin – Juillet, pp. 31–44.
- Michaud, G., 1953. La genèse de l'œuvre littéraire: Gide et Mallarmé. *Cahiers de l'Association internationale des études françaises*, 1(3-5), pp. 239–251. <https://doi.org/10.3406/caief.1953.2037>.
- Nykl, A. R., 1946. *Hispano-Arabic poetry and its Relations with the Old Provençal Troubadours*. Baltimore.
- Valet, E., 2008. Les Troubadours et d'Italie. *Europe*, Juin – Juillet, pp. 115–124.
- Walters, D. G., 2002. *The Cambridge Introduction to Spanish Poetry*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wessersstein, D. J., 1992. Jews, Christians and Muslims in Medieval Spain. *Jew Studies*, 43(2), pp. 172–186.

Надійшла до редколегії 23.12.19

M. Velychko, Ph. D. in Philology, assoc. prof.,  
v.mariya.p2016@gmail.com  
O. Bratel, Ph. D. in Philology, assoc. prof.  
olena\_bratel@ukr.net  
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

### THE ROLE OF ANDALUZIAN POETRY IN THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE LYRICS OF THE PROVENÇAL TROUBADOURS

In the review article the theories of the Arabic origin of West European chivalrous poetry were analyzed. The article deals with the problem of the direct interaction between Arabic and European literary traditions, in particular, the probability of the impact of the Arab-Spanish strophic poetry on Provençal troubadour's lyrics and the possibility of the influence of Andalusian poetry on Spanish and Provençal. So that it is established that al-Andalus was a multilingual society in which the Andalusi Romance dialects were spoken and written alongside Arabic. In Europe, and from scholars working in departments of modern national languages, this usually means the discussion of what it means to write in Middle English, or German, or

French instead of Latin. The Andalusian poets could easily convey in Romance the motives and themes inherent in Arabic classical literature, and with the help of the Arabic language they expressed elements of Roman folk poetry. The analysis of various researches showed that the issue of the historical and geographical formation and development of Arab-Spanish poetry during the Middle Ages were studied by Arab and European scientists of past centuries, as well as by the modern literary scientists. Modern studies of the Arab-Spanish medieval stanza do not deny the existence of an interaction between European and Arabic lyrics, but the role of this interaction on the scale of the history of world literature remains unclear. Lyrics of the troubadours of the 11th–14th centuries was a unique synthesis of many literary elements of church Latin poetry, folk poetry and Arab influences, and strongly influenced on the history of Italian, Spanish, English, Portuguese, German literature.

Keywords: Provençal troubadours, Arab-Spanish poetry, strophic poetry, Andalusian stanza.

М. Величко, канд. філол. наук, доц.,

v.mariya.p2016@gmail.com

Е. Братель, канд. філол. наук, доц.

olena\_bratel@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

## РОЛЬ АНДАЛУССКОЙ ПОЭЗИИ В СТАНОВЛЕНИИ И РАЗВИТИИ ЛИРИКИ ПРОВАНСАЛЬСКИХ ТРУБАДУРОВ

Проведен обзорный анализ тезиса об арабском происхождении западноевропейской рыцарской лирики. Рассмотрен вопрос непосредственного взаимодействия европейской и арабской литературных традиций, в частности возможного влияния арабо-испанской строфики на лирику провансальских трубадуров как представителей литературной школы, откуда берет свое начало традиция новоевропейской лирики. Продемонстрированы результаты непосредственных контактов средневековых арабской и европейской литератур на примере влияния андалусской поэзии на испанскую и провансальскую. Выяснено, что не вызывающим сомнения для ученых является факт многоязычия андалусского общества, в котором параллельно функционировали романские наречия и классический арабский язык. В европейских исследованиях, особенно в работах ученых, посвященных национальным языкам, изучение проблемы сводится к обсуждению путей создания поэзии средневековым вариантом будущих европейских языков, а не на латыни. Андалусские поэты могли с легкостью передать на романском языке мотивы и тематику, присущие арабской классической литературе, а с помощью арабского языка выразить элементы романской народной лирики. Анализ исследований и публикаций показал, что вопрос историко-географического становления и развития арабо-испанской поэзии в период Средневековья рассматривали арабские и европейские ученые прошлых столетий, а также современные литературоведы. Последние исследования арабо-испанской средневековой строфики не отрицают существования взаимодействия между европейской и арабской лирикой, но до сих пор остается неопределенной роль этого взаимодействия в масштабе истории мировой литературы. Лирика трубадуров XI–XIV вв. была уникальным синтезом многих литературных элементов церковной латинской поэзии, фольклора, а также арабских влияний. Она оказалась решающим фактором в истории становления итальянской, испанской, английской, португальской, немецкой литератур.

Ключевые слова: провансальские трубадуры, арабо-испанская поэзия, строфическая поэзия, андалусская строфика.

УДК 821.113 (73)–311.4.09

Т. Вечоринська, канд. філол. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

t.vechorynska@gmail.com

## ЗНАЙОМСТВО З СИНО-АМЕРИКАНСЬКОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ: ФЕНОМЕН ЕМІ ТАНА

Присвячено огляду творчого доробку американської письменниці китайського походження Емі Тан. Особливу увагу приділено проблемам, що складають магістральну лінію сино-американського літературно-критичного дискурсу, а саме взаємодії компонентів китайськості й американськості в структурі сино-американської ідентичності. Простежено зміни в семантиці та поетиці сино-американського дискурсу в романах "Клуб веселощів і удачі", "Дружина Кухонного бога", "Сто потаємних почуттів", "Донька костоправа", "Рятуючи рибу, що тонуть" і "Долина дивувань". Визначено, що в романах Емі Тан із різним ступенем виявлення відбувається розмивання стійких стереотипів завдяки ретельно продуманій постмодерністській техніці: інтертекстуальній, гіпертекстуальній, паратекстуальній, співвіднесеності її прози з китайською класикою, американською та європейською літературами. Письменниця демонструє неприйнятність однозначних стереотипних установок, зведення образів країн і народів до однозначної схеми. Семантико-поетичальний аналіз змістів її романів дозволяє зробити висновок, що твори Емі Тан присвячені новій сино-американській ідентичності людини, у якій є право на свободу вибору: до якого світу, до якої культури належати. Емі Тан напрацювала різноманітні й значно ускладнені репрезентації національно-культурної ідентичності, розкриваючи складність і драматизм процесів самовизначення людини у світі. Виявлено, що романи Емі Тан містять у собі ті найважливіші художні змісти, які забезпечують продовження сино-американської літературної традиції через взаємозв'язок із новою транскультурною реальністю, зміцнюючи ґрунт для поглибленого розуміння статусу знань про китайську Америку та Китай, для формування уявлень про цілісність світового літературно-культурного процесу.

Ключові слова: Емі Тан, сино-американська література, ідентичність, сино-американськість, китайськість.

Сино-американська література представляє собою корпус англомовних творів, що створюються авторами китайського походження на теренах Сполучених Штатів Америки. Сучасне західне літературознавство тяжіє до розгляду доробку сино-американських письменників у контексті азіясько-американської літератури. Цікавий той факт, що осмислення феномена сино-американської літератури в Китаї, на відміну від Заходу, зазвичай не пов'язується з азіясько-американським каноном. Як зазначає ректор Інституту китайсько-американських досліджень у Китаї, професор Сю Інго: "Сино-американська література, яка в США зазвичай включена в азіясько-американську або азіатську дослідження, в Китаї з'явилася в 1990-х як новий предмет на факультетах англійської мови і вивчалася в рамках курсів з американської

літератури" [Ху, 2008, р. 127]. Китайське літературознавство розглядає сино-американську літературу як американську літературу, створену письменниками китайського походження, не в рамках етнічності й політкоректності мультикультуралізму, а як органічну частину літературного процесу США. Побутує, однак, інша думка – Чен Ляо, відомий китайський критик, вважає, що перекладна сино-американська література повинна розцінюватися як частина китайської літератури, написаної китайськими письменниками, що живуть у діаспорі (цит. за: [Zhang, 2008, р. 121]). Такий різнополюсний підхід до вивчення сино-американської літератури продиктований не теоретичними пристрастями дослідників, а саме бікультурною природою художньої творчості таких письменників, як Емі Тан. Будь-яка спроба класифікації азіясько-